

NETIESIOGINIAI MOKESČIAI

Prie netiesioginių mokesčių priskiriamas pridėtinės vertės mokestis (PVM) ir alkoholiui, tabakui ir energijai taikomi akcizai. Bendroji PVM sistema yra iš esmės taikoma visoms prekėms ir paslaugoms, kurios perkamos ir parduodamos naudojimo ar vartojimo ES reikmėms. Akcizais apmokestinamas tam tikrų produktų pardavimas ar naudojimas. Siekdama užtikrinti tinkamą ES vidaus rinkos veikimą, ES vykdo teisėkūros veiklą, kurios tikslas – koordinuoti ir suderinti PVM teisės aktus, taip pat suderinti alkoholiui, tabakui ir energijai taikomus akcizus.

1. PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESTIS (PVM)

A. Teisinis pagrindas

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 113 straipsnis.

B. Raida

PVM buvo derinamas keliais etapais, siekiant užtikrinti Sąjungos vidaus prekybos skaidrumą. 1970 m. buvo priimtas sprendimas Europos ekonominės bendrijos biudžetą finansuoti iš Bendrijos nuosavų išteklių. Į šiuos išteklius turėjo įeiti įplaukos, kurias sudaro PVM dalis ir kurios gaunamos taikant bendrą mokesčio tarifą remiantis vienoda apskaičiavimo baze. 2007 m. priimtoje PVM direktyvoje (2006/112/EB) į vieną teisės aktą sujungti padaryti pakeitimai.

1985 m. Komisija išleido Baltąją knygą dėl bendrosios rinkos (COM(1985) 0310), kurios III dalyje buvo numatyta pašalinti fiskalines kliūtis. Poreikis imtis veiksmų PVM srityje atsirado atsižvelgiant į vadinamąjį paskirties vietos principą.

C. Laimėjimai

1. PVM sistema

a. Pereinamojo laikotarpio sistema

1987 m. Komisija pasiūlė pereiti prie vadinamojo kilmės vietos principo. Pagal jį tarpvalstybiniais sandoriams būtų taikomi mokesčiai jau kilmės šalyje, kuriuos po to prekiautojai galėtų atskaityti kaip pirkimo mokesčius. Be to, Komisija, siekdama kilmės šalyse surinktą PVM persikirstyti vartojimo šalims, pasiūlė sukurti tarpuskaitos sistemą. Vis dėlto šie pasiūlymai valstybėms narėms buvo nepriimtini. Jos pateikė alternatyvų paskirties vietos principą, taikomą registruotų PVM mokėtojų vykdomiems sandoriams, kuris tapo 1993 m. įsigaliojusios pereinamojo laikotarpio sistemos pagrindu (direktyvos 91/680/EEB ir 92/111/EEB).

b. Perspektyvi esamos sistemos tobulinimo strategija

Nuo 2000 m. Komisija ėmėsi priemonių tuo metu galiojusioms pereinamojo laikotarpio taisyklėms tobulinti. Pagrindinis PVM reglamentuojantis ES teisės aktas šiuo metu yra PVM direktyva (Direktyva 2006/112/EB). 2008 m. buvo priimtos direktyvos 2008/8/EB ir 2008/9/EB. Jomis nustatyta, kad prekyautojų tarpusavio paslaugoms taikomas PVM mokamas šalyje, kurioje teikiamos atitinkamos paslaugos.

2005 m. nustatytas pagrindas labiau suderintam ES taisyklių taikymui (Igyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 282/2011). Tokiu būdu visoms valstybės narėms suteikta galimybė taikyti specialias taisykles siekiant supaprastinti PVM taikymą. Sistema buvo patobulinta priėmus Reglamentą (EB) Nr. 37/2009 dėl administracinio bendradarbiavimo pridėtinės vertės mokesčio srityje, siekiant kovoti su mokesčių slėpimu, susijusiu su sandoriais Bendrijos viduje.

2. PVM tarifai

Direktyvoje 92/77/EEB buvo nustatytas 15 proc. minimalus standartinis tarifas, kuris turėjo būti persvarstomas kas dvejus metus. Vėliau Taryba minimalaus tarifo galiojimą pratęsė iki 2017 m. pabaigos. Be to, valstybės narės galėjo tam tikroms prekėms ir paslaugoms taikyti vieną arba du sumažintus tarifus (mažiausiai 5 proc.). Valstybės narės galėjo ir toliau prekėms ir paslaugoms taikyti mažesnius nei minimalius (įskaitant nulinius) tarifus, galiojusius iki 1991 m. sausio 1 d. 2009 m. buvo priimta Direktyva 2009/47/EB dėl lengvatinių pridėtinės vertės mokesčio tarifų, taikoma tam tikroms vietoje teikiamoms darbui imlioms paslaugoms. 2016 m. Komisija priėmė pasiūlymą dėl Tarybos direktyvos, kad elektroniniams leidiniams būtų taikomi tie patys PVM tarifai, kaip ir valstybių narių šiuo metu spausdintiems leidiniams taikomi tarifai. 2017 m. birželio mėn. Komisijos pasiūlymui pritarė Parlamentas. 2018 m. sausio mėn. Komisija priėmė pasiūlymą dėl PVM tarifų reformos ([COM\(2018\) 0020](#)). Šiuo pasiūlymu siekiama padidinti lankstumą leidžiant valstybėms narėms taikyti sumažintus ir nulinius tarifus, galiojusius kitose valstybėse narėse.

3. Naujausi pokyčiai

2010 m. Komisija paskelbė Žaliąją knygą dėl PVM ateities ([COM\(2010\) 0695](#)). Buvo siekiama pradėti diskusiją apie PVM sistemą. 2012 m. Komisija sudarė ekspertų grupę PVM klausimais (PVM komitetą), kuri reguliariai skelbia gaires.

2016 m. balandžio 7 d. Komisija pateikė [ES PVM sistemos modernizavimo veiksmų planą](#). Šiame plane nurodomi būsimos bendros Europos PVM sistemos principai, trumpalaikės kovos su sukčiavimu PVM priemonės, planai dėl lengvatinių tarifų tvarkos pakeitimo, pasiūlymai dėl PVM taisyklių supaprastinimo ir ketinimas parengti PVM priemonių rinkinį, kad MVĮ būtų paprasčiau vykdyti savo veiklą. Itin svarbi plano dalis – pasiūlymas tarpvalstybinių prekių siuntų atžvilgiu pereiti prie paskirties šalies principo taikymo. Juo remiantis eksportuotojas PVM turėtų sumokėti toje valstybėje narėje, kurioje pristatomos prekės. Pirmuoju etapu ši taisyklė turėtų būti taikoma tik įmonių tarpusavio siuntoms. Veiksmų plane taip pat numatomos dvi galimybės, kaip suteikti daugiau lankstumo valstybėms narėms nustatant lengvatinius tarifus.

Nuo 2017 m. Komisija pateikė keletą veiksmų planu pagrįstų pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų. 2018 m. liepos mėn. Taryba priėmė direktyvą, kuria

nustatomas nuolatinis standartinis 15 proc. PVM tarifas. 2018 m. gruodžio mėn. Taryba priėmė teisės aktus dėl: i) „greitų ištaisymų“, kuriais iki įsigaliojant naujai sistemai pagerinamas kasdienis dabartinės PVM sistemos veikimas; ii) elektroniniams leidiniams taikomo PVM; iii) tarptautinio administracinio bendradarbiavimo PVM srityje. Taryboje svarstoma keletas kitų Komisijos pasiūlymų.

D. Europos Parlamento vaidmuo

Pagal Sąjungos teisės aktus PVM srityje Parlamento vaidmuo apsiriboja dalyvavimu konsultavimosi procedūroje. 2014 m. Parlamentas priėmė [rezoliucija](#) dėl Komisijos pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria dėl standartinės PVM deklaracijos iš dalies keičiama Direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (vėliau šis pasiūlymas atsiimtas). 2016 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamentas priėmė [rezoliucija](#) dėl Komisijos veiksmų plano, kurioje palankiai įvertino ketinimą pateikti pasiūlymą dėl galutinės PVM sistemos ir papildomų kovos su sukčiavimu priemonių. 2019 m. kovo mėn. Parlamentas priėmė pranešimą, kuris buvo parengtas remiantis Specialiojo komiteto finansinių nusikaltimų, mokesčių vengimo ir slėpimo klausimais (TAX3) darbo rezultatais ir kuriame aptariama daug su PVM susijusių problemų.

2. ALKOHOLIUI, TABAKO PRODUKTAMS IR ENERGIJAI TAIKOMI AKCIZAI

A. Teisinis pagrindas

SESV 113 straipsnis ir SESV 192 straipsnis (kiek tai susiję su energijos mokesčiais) siekiant SESV 191 straipsnyje nurodytų tikslų.

B. Tikslai

Įvairiose valstybėse narėse akcizų tarifai ir struktūra skiriasi, o tai daro poveikį konkurencijai. Labai dideli tam tikram produktui taikomų mokesčių skirtumai gali skatinti prekių judėjimą dėl mokesčių sąlygų, mažinti įplaukas ir skatinti sukčiavimą. Nuo XX a. aštuntojo dešimtmečio pradžios stengiamasi suderinti struktūrą ir tarifus, bet pasiekta nedaug.

C. Laimėjimai

1. Bendrosios taisyklės

Direktyva 2008/118/EB dėl bendros akcizų tvarkos nustatomos bendrosios nuostatos dėl akcizais apmokestinamų produktų, siekiant užtikrinti laisvą prekių judėjimą, o kartu ir sklandų ES vidaus rinkos veikimą. 2018 m. gegužės mėn. Komisija pasiūlė nauja redakcija išdėstyti Direktyvą 2008/118/EB.

2. Alkoholis

Pagrindinis su alkoholio apmokestinimu susijęs klausimas – įvairių produktų tarpusavio konkurencijos mastas. Komisija (COM(79) 0261) ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (Byla 170/78, Rink. 1985) įprastai laikosi požiūrio, kad visi alkoholiniai gėrimai yra daugiau ar mažiau vienas kitu pakeičiami ir tarpusavyje konkuruoja. Tik 1992 m. priimta Direktyva 92/83/EEB, kurioje nustatyta, kokiems produktams ir pagal kokį metodą taikomas akcizas. Vėliau priimta svarbi direktyva 92/84/EEB. 2015 m. kovo mėn. buvo atsiimtas pasiūlymas dėl Direktyvos 92/84/EEB (dėl alkoholiui ir

alkoholiniams gėrimams taikomų akcizo tarifų suderinimo) dalinio keitimo, nes Tarybai nepavyko pasiekti susitarimo šiuo klausimu.

Pagal Reglamentavimo kokybės ir rezultatų programą (REFIT) Komisija įvertino Direktyvą 92/83/EEB ir 2018 m. gegužės mėn. pateikė pasiūlymą iš dalies pakeisti šią direktyvą.

3. Tabako gaminiai

Tabakui taikomų akcizo tarifų pagrindinė struktūra nustatyta konsoliduotoje direktyvoje (2011/64/ES). Neatsižvelgiant į pirminius Komisijos pasiūlymus, nustatyti tik minimalūs tarifai. Esama įvairių tabako gaminių, kuriems taikomi mokesčiai, kategorijų. Mokesčiai cigaretėms turi būti sudaryti iš proporcinio (*ad valorem*) tarifo ir specialiojo akcizo. Kitiems tabako gaminiams taikomas *ad valorem*, specialusis arba vadinamasis mišrusis akcizas.

Panašiai kaip ir akcizų alkoholiui atveju, REFIT vertinimas atskleidė galimybes persvarstyti atitinkamą direktyvą dėl tabako gaminių. Taryba paprašė Komisijos atlikti parengiamąjį darbą siekiant parengti galimą pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto. 2018 m. sausio mėn., atlikusi vertinimą, Komisija nusprendė dėl duomenų trūkumo nesiūlyti persvarstyti arba iš dalies pakeisti Direktyvos 2011/64/ES.

4. Energetikos produktai (mineralinės alyvos, dujos, elektros energija, alternatyvioji energija, orlaivių degalai)

Mineralinėms alyvoms taikomų akcizo tarifų pagrindinė struktūra Bendrijoje sukurta 1992 m. Kaip ir alkoholinių gėrimų bei tabako gaminių atveju, nepaisant pirminių planų (siekti visiško suvienodinimo), nustatyti tik minimalūs tarifai. Buvo priimti gerokai pakeisti 1997 m. Komisijos pasiūlymai (Direktyva 2003/96/EB, nukrypti leidžiančios nuostatos, įtvirtintos direktyvose 2004/74/EB ir 2004/75/EB).

2000 m. paskelbtas Komisijos komunikatas dėl orlaivių degalų apmokestinimo (COM(2000) 0110) reiškė tik tai, kad Direktyvoje 2003/96/EB nustatytas privalomas atleidimas nuo akcizų tiekiant energetikos produktus, kurie naudojami kaip orlaivių degalai (tačiau ne privatiems pramoginiams skrydžiams). Taip pirmą kartą patvirtintos nuostatos, pagal kurias valstybėms narėms leidžiama apmokestinti orlaivių degalus, naudojamus vidaus skrydžiams, ir, sudarius dvišalius susitarimus, apmokestinti degalus, naudojamus skrydžiams Bendrijos viduje.

2001 m. buvo pasiūlytos priemonės biodegalų naudojimui skatinti, įskaitant galimybę taikyti mažesnę akcizo tarifą. Šios priemonės patvirtintos 2003 m. priėmus Direktyvą 2003/30/EB.

5. Kitiems degalams taikomas PVM

2002 m. pateiktas pasiūlymas dėl gamtinėms dujoms ir elektros energijai taikomo PVM, pagal kurį įmonių apmokestinimo vieta laikoma pirkėjo buveinė. Galutinių vartotojų apmokestinimo vieta – vartojimo vieta. Jau priimtas ir šis pasiūlymas (Direktyva 2003/92/EB).

6. Pastarojo meto iniciatyvos

Naujausia Komisijos iniciatyva buvo pasiūlymas dėl energijos mokesčių direktyvos ([COM\(2011\) 0169](#)), kuriuo turėjo būti atnaujintos energetikos produktų apmokestinimo

taisyklės. Pagal šį pasiūlymą valstybės narės visą savo mokesčių struktūrą būtų galėjusios pertvarkyti taip, kad mokesčių našta nuo darbo perkėlus vartojimui būtų užtikrintas didesnis ekonomikos augimas ir užimtumas. 2015 m. kovo mėn. šis pasiūlymas buvo atsiimtas.

D. Europos Parlamento vaidmuo

1. Alkoholio ir tabako apmokestinimas

Savo 2002 m. rezoliucijoje dėl ES mokesčių politikos EP pasmerkė Komisijos politiką dėl tabakui ir alkoholio gaminiams taikomų akcizų ir ypač nepritarė derinimui juos didinant. 2009 m. Parlamentas pritarė laipsniškam mokesčių cigaretėms ir kitiems tabako gaminiams didinimui, tačiau ne Komisijos pasiūlytiems mokesčių tarifams.

2. Mineralinių alyvų ir energijos apmokestinimas

Savo 2002 m. rezoliucijoje dėl mokesčių politikos EP laikėsi nuomonės, kad būtina plačiau taikyti principą „teršėjas moka“, ypač energetikos produktų sektoriuje. 2002 m. spalio mėn. EP pritarė pasiūlymams dėl biodegalų ir priėmė pakeitimus, kuriais sustiprinami šie pasiūlymai. 2012 m. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl pasiūlymo dėl Energijos mokesčių direktyvos (pasiūlymas vėliau atsiimtas).

Dražen Rakić

05/2019

